

ÖZET

Üçüncü Kişinin Uğradığı Kazada İşveren Kusurunun (Taksirinin) Kapsamı

İşverenler işyerlerinde gerekli sağlık ve güvenlik tedbirlerini almak zorundadır. Aksi halde, bu sebeple ortaya çıkan iş kazası ve meslek hastalıkları, işverenlerin cezai sorumluluğuna neden olur. Türk Ceza Kanununa göre iş kazası sonucunda bir işçinin ölmesi ya da yaralanması, taksirli ölüme veya yaralanmaya sebep olma suçlarını doğurur. Bu suç, ölen kişinin işçi olup olmamasına göre farklı değerlendirilmelidir. Aksi halde, işveren hem işçilerine hem de üçüncü kişilere karşı aynı düzeyde sorumluluk altına girecektir. Bu çalışmada, işverenin kendi işçisi olmayanlara karşı cezai sorumluluğu ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı ve Güvenliği, Taksir ve Ceza

ABSTRACT

Extent of the Employer Fault

Employers have to take all necessary precautions to ensure the safety of their employees. An occupational accident or an illness that stems from the failure of an employer to fulfill this responsibility results in criminal charges. According to Turkish Penal Code, injury or death of a worker as a result of an occupational accident causes the criminal liability of the employer. In the case of death, the crime has to be considered separately for the cases in which the deceased is a worker or not. Otherwise, the employer would be held equally responsible for the deaths of its employees and third parties. In this study, the criminal liability of the employer regarding the persons who are not his/her employees will be discussed.

Keywords: Health and Safety at Work, Negligence, Punishment

Üçüncü Kişinin Uğradığı Kazada İşveren Kusurunun (Taksirinin) Kapsamı

Doç. Dr. Levent AKIN

İRİŞ

İş sağlığı ve güvenliği bağlamında ortaya çıkan sorumluluklar, genelde işçileri etkileyen kazaların ardından gündeme gelir. Söz konusu sorumluluk, idari para cezaları bir yana bırakılırsa genelde hukuki ve cezai olmak üzere iki farklı şekilde ortaya çıkar. Hukuki sorumluluk halinde kazalanan işçinin karşılaştığı maddi ve manevi zararların işveren tarafından nasıl karşılanacağı ele alınır. Cezai sorumlulukta ise, zarara sebep olan eylemin suç sayılıp sayılmayacağı değerlendirilir ve bunun sonucuna göre işveren hakkında cezai takibat başlatılır.

İş sağlığı ve güvenliği önlemlerine aykırılıktan doğan kazaların mağdurları her zaman, o işyerindeki işçiler olmayabilir. Görevi gereği ya da daha farklı sebeplerle başka bir işverenin işyerinde bulunan üçüncü kişiler de, o işyerinde kaza geçirebilir. Nitekim mahkemeler, işverenler aleyhine açılmış davalarda, bu tür olaylarla da karşılaşabilmektedir. Hukuki sorumluluk alanında yarattığı sorunlar büyük ölçüde Borçlar Hukuku ilkeleri ile çözümlenen bu olaylarda, cezai sorumluluk oldukça önemli problemler doğurmaktadır. Zira bu nitelikteki kazalarda çok sayıda işveren, kazalanan kişi kendi işçisi olmadığı halde işveren gibi yargılanmakta ve kapsamlı sorumluluklarla karşı karşıya kalmaktadır. O sebeple konuyu bu açıdan ele alan bir çalışmanın yapılmasının yararlı olacağını düşündük.

Aşağıda, kendi işçisi olmayan üçüncü kişilerin zarar görmesine sebep olan işverenlerin bu eylemlerinin, cezai sorumluluk anlamında ne şekilde değerlendirilmesi gerektiğini incelemeye ve bu konuda çalışma yaşamına uygun bir sonuca varmaya çalışacağız.

I. GENEL OLARAK TAKSİRLİ EYLEMİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışma yaşamında iş sağlığı ve güvenliği alanında ortaya çıkan sorumlulukların en önemlilerinden biri cezai sorumluluktur. Bu sorumluluğa temel olan suç, iş kazası ve meslek hastalığından kaynaklanan ölüm ya da yaralama suçudur.

Bahsi geçen suç türü, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa göre, taksirli ölüm ya da yaralama suçu olarak tanımlanabilmektedir. *Taksirle öldürme* suçu anılan yasanın 85. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Fiil, birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise, kişi iki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır.

Taksirli yaralama ise aynı yasanın 89. maddesinde yer almakta ve getirdiği düzenlemeye göre, taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi için

üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası öngörülmektedir. Taksirle yaralama fiili, mağdurun duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına, vücudunda kemik kırılmasına, konuşmasında sürekli zorluğa, yüzünde sabit ize, yaşamını tehlikeye sokan bir duruma, gebe bir kadının çocuğunun vaktinden önce doğmasına neden olmuşsa, birinci fıkraya göre belirlenen ceza, yarısı oranında artırılır. Bu fiil, mağdurun iyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine, duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine, konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına, yüzünün sürekli değişikliğine, gebe bir kadının çocuğunun düşmesine neden olmuşsa, ilk fıkraya göre belirlenen ceza, bir kat artırılır. Fiilin birden fazla kişinin yaralanmasına neden olması halinde ise, altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Taksirle yaralama suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır. Ancak, suçun *bilinçli taksirle* işlenmesi halinde şikâyet aranmaz.

Taksirle öldürme ve yaralama suçlarındaki *taksir* unsuru 5237 sayılı yasanın 22. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre *taksir*, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyle gerçekleştirilmesidir¹.

¹ Toroslu: 2008, 193 vd. Demirtaş: 2007, 345. Şen: 2006, 62 vd. Özgenç: 2005, 318. Keskin: 1994, 88 vd.

Bahis konusu 22. maddenin gerekçesine göre taksirli suçun belirgin özelliği, icra-i veya ihmali şekilde olabilen iradi hareketin varlığı ve kanunî tanımda yer alan unsurlardan birinin öngörülmemiş olmasıdır. Fakat bu öngörmemenin, gerekli dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla ortaya çıkması gerekir. Çünkü, gerekli dikkat ve özen gösterilmediği için kanunda tanımlanmış olan neticenin gerçekleşeceği öngörülmemiştir.

Öğretide taksiri oluşturan, ona özelliğini veren unsurların, tipik fiilin istenmemesi, hukuken korunan varlıklara zarar verilmesini önlemeye yönelik davranış kurallarına uyulmaması ve bu uymamanın faile isnat edilebilirliğinden ibaret bulunduğu belirtilmektedir². Buradan hareketle, taksirin oluşabilmesinin bazı unsurların varlığına bağlanmış olduğunu söyleyebiliriz. Bu unsurlardan ilki *fiilin istenmemiş olmasıdır*. Kast, tipik maddî fiilin bilinmesi ve istenmesi olduğuna göre, taksirden söz edilebilmesi için her şeyden önce failin bu fiili doğrudan veya dolaylı olarak istememiş olması gerekir. Bu bağlamda Ceza Kanunu, sonucun öngörülmemiş olmasından söz etmektedir (TCK.22/2). Taksiri kasıttan ayıran en önemli nokta, kasıttaki tipik maddî fiilin iradî olması gerekirken, taksirde bunun iradî olmamasıdır. Taksirin varlığı için aranan ikinci koşul, istenmeyen zararlı sonuçları önlemeye yönelik *davranış kurallarının ihlal edilmiş olmasıdır*. İnsan davranışları başkalarının varlıkları için sonsuz sayıda tehlikeli durum yarata-

bileceğinden, genel ve bilimsel teknik tecrübe, sürekli olarak başkalarına verilebilecek zararları önlemeye veya insan davranışlarından kaynaklanan tehlikeleri sosyal yönden kabul edilebilir sınırlar içinde tutmaya yönelik bir kısım davranış kuralları oluşturur. Bu şekilde oluşan davranış kuralları öğretilde, yazılı olan ve olmayan davranış kuralları olarak ikiye ayrılmıştır³.

Yazılı davranış kuralları yetkili makamlar tarafından konulan nizam, emir ve talimatlarla ortaya çıkar. Bu kuralların, mutlaka resmî makamlar tarafından konulması da şart değildir. Özel kişilerin koyduğu kurallara, örneğin çalışma hayatının düzenlenmesine ilişkin olarak konulan kurallara uyulmaması da taksire neden olabilir. Yeter ki bu kurallar zorunlu olma gücüne sahip bulunsun. Genel ve bilimsel-teknik tecrübeden kaynaklanan yazılı olmayan davranış kuralları ise dikkatli olmaya, özenli (tedbirli) olmaya ilişkin sosyal kurallardır. Bunlardan dikkatli olmaya ilişkin olanlar, yapma biçimindeki bir davranışın belirli tarzlarda yapılmasını emreder. Özenli (tedbirli) olmaya ilişkin olanlar ise bazı hareketleri veya hareket biçimlerini yasaklar. Davranış kuralları objektif bir niteliğe sahip olmalıdır. Dahası, ilgili oldukları özel alana ait en ileri bilim ve tecrübeye göre öngörülebilirlik ve önenebilirlik ölçütlerine daya-

² Toroslu: 2008, 198.

³ Toroslu: 2008, 199.

nılarak belirlenmeleri gerekir. Öğretide taksirin hukuki esasının açıklanmasında başvurulmuş en temel teori durumunda görülen ve baskın görüş durumundaki öngörebilme teorisine göre, bir kimsenin yapmış olduğu hareket sebebiyle sorumlu tutulabilmesi için bu hareketten zararlı bir takım sonuçların doğabileceğini öngörmesi gerekir⁴.

Şu halde, en ileri bilim ve tecrübeye göre gerçekleştirilmediklerinde zararlı bir sonucun öngörülebilir olduğu veya yerine getirildiklerinde böyle bir sonucun önlenilebilir olduğu (icraî veya ihmali) davranışları yasaklayan kurallar, önleyici davranış kurallarıdır. Bu husus, sadece ortak tecrübeye dahil olan kuralların değil, henüz bu nitelikte olmayan (örneğin tehlikeleri ve kullanma teknikleri ancak keşfedenlerce bilinen yeni maddelerle ilgili olan) kuralların da davranış kurallarına dahil edilmesine olanak verir. Onun da ötesinde güvenlik standartlarının herhangi bir konudaki bilimsel teknolojik araştırmaların giderek artan kazanımlarına devamlı ve otomatik biçimde uygunluğunu sağlar⁵.

Taksir için varlığı aranan son unsur, fiilin faile *isnat edilebilir* olmasıdır. Öğretide, objektif sorumluluğa gidiş tehlikesine karşı taksirin bağımsızlığını koruyabilmesi için, davranış kuralını ihlâl eden objektif fiilin sübjektif yönden faile isnat edilebilir, yani failin bu fiilden dolayı *kınanabilir* olması gerektiği kabul edilir. Kuşkusuz ki bu ancak, davranış kurallarına uyulması *failden beklenebildiğinde ve beklenebildiği ölçüde*

mümkündür. Nitekim öğretide dikkat ve özen yükümlülüğünün kişi tarafından algılanabilir olmasının, aynı zamanda bu yükümlülüğe aykırılık dolayısıyla meydana gelen neticenin öngörülebilir olmasını da ifade ettiği belirtilmiştir⁶.

O zaman şu soru cevaplanmalıdır: Acaba failden davranış kurallarına uyması ne zaman beklenebilir? Bu noktada konunun açıklığa kavuşturulabilmesi amacıyla taksir kavramı öğretide, genel ve özel taksir olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Genel taksirde, sonucun öngörülebilirliği ve önlenilebilirliği vazgeçilemez bir ölçütür. Sonuç öngörülemez ve önlenemez ise faile karşı herhangi bir kınamada bulunmak mümkün olmaz⁷. Neticenin öngörülebilir nitelikte olmasının aranması, kişilere yüklenen dikkat ve özen görevinin doğal bir sonucudur. Kişilere yüklenen dikkat ve özen görevinin yerine getirilmesi, her görevin yerine getirilmesinde aranan bir imkânı gerektirir. Dolayısıyla böyle bir imkân yoksa o görevin yerine getirilmesini isteme hakkı ortadan kalkar. Burada sözü edilen imkân, sonucun öngörülebilir olmasından başka bir şey değildir. Sonucun öngörülebilir nitelikte olması, taksirin unsurlarından biri olduğu gibi aynı zamanda onu kazadan da ayırır⁸.

⁴ Demirtaş: 2007, 346

⁵ Toroslu: 2008, 200

⁶ Özgenç: 2005, 326

⁷ Toroslu: 2008, 201. Keskin: 1994, 84

⁸ Demirtaş: 2007, 349, 350

Öngörülebilirlik ve önlenebilirlik, her şeyden önce, failin içinde faaliyette bulunduğu bütün şartlar göz önüne alınarak somut bir biçimde belirlenmelidir. Bunlar faille veya en tecrübeli insana (yani en ileri bilim ve tecrübeye) yahut ortalama insana göre değerlendirilmemelidir. Çünkü birinci halde sübjektivist bir göreceliğe düşülerek hemen her defasında taksirin ortadan kalkması sonucuna varılacaktır. İkincisinde, süjelerin büyük çoğunluğu en tecrübeli insan düzeyine ulaşamayacaklarından, taksir kavramı tehlikelilik ve hareketin nedensel elverişliliği ile objektif sorumlulukla çakıştırılarak, taksir konusunda aşırılığa gidilecektir. Üçüncüsünde ise normal insandan daha tecrübeli olan insana ayrıcalık tanınmış, çok defa hiç de doğru olmayan sosyal uygulamalar ve adetler meşrulaştırılmış, özel tedbir ve yasakları gerektiren bozukluklar (görme, duyma ve hareket bozuklukları gibi) ihmal edilmiş olacaktır. Şu halde öngörülebilirlik ve önlenebilirlik değişik “*model-ajan*” ölçütüne göre belirlenmelidir. Yani sübjektif bir kriter kullanılmalıdır⁹. Bu koşullar altında netice öngörülebilir değilse, bir kazadan bahsedilebileceğinden taksir de oluşmayacaktır¹⁰.

Bu ölçüt modern işbölümü, ihtisaslaşma ve bilgi standardı farklılıklarından başka, bütün insanların örneğin eğitim derecesi, yaş, fizikî eksiklik gibi ölçütlere göre dahil edilebilecekleri gruplar tarafından da belirlenebilir. Bütün bunlar, her şeyden önce, taksire ilişkin yargının göreceli olduğunu

ortaya koyar. Çünkü *sonuç belli bir fail için öngörülebilir ve önlenebilir olmasına karşılık, başka bir fail yönünden öyle olmaya-bilir*. Öte yandan aynı meslekî faaliyet içerisinde de pek çok model-ajan belirleyebilmek mümkündür. Böylece sonucun, failin ait bulunduğu model süje (örneğin model sürücü) tarafından öngörülebilir ve önlenebilir bir sonuç olduğu kabul edildiğinde, fail sadece objektif olarak tehlikeli (yani en ileri bilim ve tecrübe tarafından getirilen tedbir, dikkat ve ustalık kuralları ile çatışan) bir davranışı gerçekleştirmiş değildir. O aynı zamanda dikkatsiz ve özensiz davranıldığı için de kınanabilmektedir. Bu itibarla fail, sadece öngörülebilir fakat meslek kurallarına uymak suretiyle önlenebilir zararlardan dolayı taksirli olarak sorumlu tutulabilecektir¹¹.

Özel taksir ise herhangi bir yazılı normun, dolayısıyla cezalandırmaya yönelik normların değil, sadece zararlı sonuçları önlemeye yönelik normların ihlâlinden kaynaklanır. Bu normlar ceza hukukuna dâ-

⁹ *Türk Ceza Kanununun 22.madde gerekçesinde de belirtildiği üzere, taksirli suçlarda fail, kendi yetenekleri, algılama gücü, tecrübeleri, bilgi düzeyi ve içinde bulunduğu koşullar altında, objektif olarak varolan dikkat, özen yükümlülüğünü öngörebilecek ve yerine getirebilecek durumda olmalıdır. Bütün bu yeteneklere sahip olmasına rağmen bu yükümlülüğe aykırı davranan kişi, suç tanımında belirlenen neticenin gerçekleşmesine neden olması durumunda, taksirli suçtan dolayı kusurlu sayılarak sorumlu tutulacaktır.*

¹⁰ Demirtaş: 2007, 350

¹¹ Toroslu: 2008, 200-203

hil olmayan normlar olabileceği gibi, koruyucu nitelik taşımaları şartıyla ceza normları da olabilir¹².

Genel ve özel taksir arasındaki temel farklardan biri, ortaya çıkan sonucun öngörülebilirliği ile ilgilidir. Genel taksirin tespitinde her olayda, belli bir mesleğe mensup ve belirli şartlarda bulunan makul bir insan için sonucun öngörülebilirliğine ve önlenebilirliğine başvurmak gerekirken, özel taksirde öngörülebilirlik ve önlenebilirlik aranmamakta, genellikle yazılı önleyici kurala uymamanın belirlenmesi yeterli kabul edilmektedir. Yazılı kuralların belirli tip faaliyetleri gerçekleştiren belirli kişilere yöneldiği, dolayısıyla bunların mesleğin ve şartların makul bir insana göre hazırlandığı nazara alındığında, bu hususu açıklayabilmek mümkün olur. Çünkü öngörülebilirlik ve önlenebilirlik, esasen ihlalin konusunu oluşturan önleyici normda yer alır. Dolayısıyla yazılı bir kuralın ihlâlinde, üstü kapalı da olsa *öngörülebilirlik ve önlenebilirlik* bulunmaktadır. Taksirin özünü oluşturan dikkatsizlik veya özensizliğin ispatına gerek yoktur. Bu sebeple, özel taksirin objektif sorumluluk ipotezlerini gizlemek amacıyla kullanılması önlenmek isteniyorsa, yazılı normların daima gerçek anlamda önleyici kuralları düzenlemeleri gerekir¹³.

II. ÜÇÜNCÜ KİŞİYE KARŞI TAKSİRLİ EYLEMİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İhlal edilmeleri (özel) taksir olarak nite-

lendirilen bazı davranış kuralları, doğrudan fail ve mağdurun hukuki durumu ile bağlantılıdır. İşyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliğini ilgilendiren davranış kuralları, diğer deyişle iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı esasen bu karakterdedir. Zira fail durumundaki işveren ile mağdur işçi arasındaki hukuki ilişki, farklı özellikler içeren bir yapıya sahiptir. İş ilişkisi olarak adlandırılan bu yapıda taraflar arasında bağımlılık ilişkisi bulunmakta ve bu durum onlar arasında hiyerarşik bir düzen yaratmaktadır¹⁴. Bunun doğal sonucu olarak işçi, işveren tarafından verilen talimatlara uygun davranmak zorunda kalmakta, talimatlara aykırı davranışları ise işini kaybedebilme riski doğurmaktadır (İK.25/II.h).

Sözü edilen yapı dikkate alınarak oluşturulan iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı, işverenin emir ve talimat verebiliyor olması sebebiyle onun bu alandaki yetki ve sorumluluğunu artırmıştır. Söz konusu mevzuat, işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasındaki temel yükümlülükleri işverene bırakmış, ancak işçiye de verilen talimatlara uygun davranma borcunu yüklemiştir. Hatta bu yükümlülüğe aykırı davranışları haklı fesih sebebi sayılmıştır (İK.25/II.ı)¹⁵.

¹² Toroslu: 2008, 203-204

¹³ Toroslu: 2008, 205

¹⁴ Bu konuda bkz. Süzek: 2008, 213 vd. Çelik: 2008, 77. Ekonomi: 1984, 74. Mollamahmutoğlu: 2005, 211. Tunçomağ/Centel: 2005, 66. Eyrenci/Taşkent/Ulucan: 2006, 55.

¹⁵ Bu konuda bkz. Süzek: 2008, 644 Çelik: 2008, 265. Mollamahmutoğlu: 2005, 507. Tunçomağ/Centel: 2005, 212. Eyrenci/Taşkent/Ulucan: 2006, 190.

Bu hiyerarşik yapı karşısında, işyerinin sağlık ve güvenliğinin sağlanmasının temelinde bir işveren borcu olduğu söylenebilir. O sebeple, iş sağlığı ve güvenliğini düzenleyen davranış kurallarının (iş güvenliği mevzuatının) işveren tarafından ihlali, neredeyse başka hiçbir unsur aranmadan ceza hukuku anlamında işverenin taksirli davranışı olarak kabul edilmiştir. Bu tür olaylarda taksir (kusur) değerlendirmesi yapılırken öngörülebilirlik üzerinde durulmadan, doğrudan işverene getirilen yasal yükümlülüğün ihlali ile sonuca ulaşılabilmektedir¹⁶. Aynı yaklaşımı yargı kararlarında da görebilmek mümkündür. Yüksek mahkemenin bu tür bir değerlendirmeye yer verdiği içtihadındaki ifadeler şunlardır: "...tünel açma çalışması sonrasında tesfiye işlemleri yapılırken önceden olay yerinde kalan dinamiğin patlaması sonucu ölüm ve yaralanma ile sonuçlanan olayda sanıkların iş disiplinini yeterince sağlamamak, işyerinde kontrol yaptırmamak ve işçilere bu hususta eğitim vermemek suretiyle kusurlu buldukları iddia edilmiş olması karşısında, eylemlerinin suç tarihinde yürürlükte bulunan 765 sayılı TCK.nun 455/2 ve mağdurların şikayetçi olmamaları nedeniyle suç tarihinden sonra yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK.nun 85/1. maddesinde tanımlanan suçu oluşturacağı, hukuki durumlarının buna göre takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden suç vasfında yanılığa düşülerek yazılı şekilde hüküm tesisi... (bozmayı gerektirmiştir)"¹⁷.

Ancak işyerlerinde, iş sağlığı ve güven-

liği mevzuatı kapsamında değerlendirilebilmesi mümkün olmayan kazalar da oluşabilmektedir. Gerçekten de iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı esasen, işveren ve onun işinde çalışan işçilerinin çalışma koşullarını düzenlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Nitekim kısa bir süre sonra yürürlüğe girmesi beklenen İş Sağlığı ve Güvenliği Kanun tasarısının amaç ve kapsam düzenlemelerinde bu durum açıkça ortaya konulmuştur. Tasarının ilk maddesine göre, bu kanunun amacı, çalışanların sağlık ve güvenliklerinin sağlanması, şartların sürekli iyileştirilmesi, mesleki risklerin önlenmesi, risk ve kaza faktörlerinin ortadan kaldırılması ve bu hususta alınacak önleyici ve koruyucu tedbirler ile çalışan ve temsilcilerin eğitimi, bilgilendirilmesi, görüşlerinin alınması ve katılımlarının sağlanması konusunda usul ve esasları düzenlemektir (m.1). Buna paralel 2. maddede ise bu kanun kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine ve çalışanlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır, düzenlemesi getirilmiştir. Aynı anlayışı İş Kanununda da görebilmek mümkündür (İK.77).

İşyerinde alınması gereken sağlık ve güvenlik tedbirlerinin, işverenin işçilerine yönelik yükümlülüklerinden biri olduğu düşünüldüğünde, bu yükümlülüklerin, iş ilişkisi

¹⁶ Akın: 2008, 214.

¹⁷ Y9CD. 22.1.2008, 2007-2096/2008-228 (Yayınlanmamıştır).

dışında kalan üçüncü kişilere karşı da geçerli olduğunu söyleyebilmek güçleşir. Zira, üçüncü kişinin zarar gördüğü olaylarda işveren, kendi işçisi zarar görmediği için işveren sıfatı taşımaz. Oysa yukarıda da değinildiği üzere, işverenin iş sağlığı ve güvenliği ilkeleri uyarınca sorumlu tutulacağı eyleminin mağduru kendi işçisi olmalıdır. O sebeple, işverenin işçisi olmayan kişilerin zarar gördüğü kazalarda, olay işyerinde gerçekleşse de sorumluluk iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına aykırılık anlayışına dayandırılmamalıdır. Failin davranışı, ceza hukukunun genel esasları kapsamında ortaya çıkan sonucu öngörebilmesine bağlı olarak değerlendirilmelidir. Diğer bir deyişle değerlendirme özel taksir yaklaşımıyla değil, genel taksir ilkelerine göre yapılmalıdır.

Bu noktadan hareket edildiğinde, salt bir takım iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmamış olması, işverenin iş ilişkisi içinde bulunmadığı kişilere karşı cezai sorumluluğu için temel oluşturamayacaktır. Aksi yönde yapılacak bir uygulama, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini, iş ilişkisinin dışına taşıracaktır. Oysa işverenin, kendisi ile iş ilişkisi içinde bulunmayan üçüncü kişilere karşı, işçilerine yönelik gözetim borcu düzeyinde bir koruma yükümlülüğü içinde olduğunu kabul etmek güçtür. Kaldı ki işverenin gözetim borcunu iş ilişkisi dışına çıkartmak, bu davranış kurallarını esas alan taksire dayalı suçluluğu da, iş ilişkisi dışına çıkartmak anlamına gelecektir ki, bu dü-

zeyde geniş bir cezai sorumluluk adil olmayacaktır. Oysa ceza hukukunda amaç esas sorumluya, gerçek faille ulaşabilmektir. Hukuki sorumlulukta uygulanan ortak sorumluluk yaklaşımı, suça iştirak dışında ceza hukukunda arzu edilen bir sorumluluk olmasa gerekir. Suça net bir katkısı tespit edilmedikçe hiç kimse, fail sıfatıyla cezai sorumluluğa ortak edilmemektedir.

Ancak bu noktada belirtmeliyiz ki, bu düşünce tarzı işverenin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine aykırı eylemi sebebiyle zarar gören üçüncü kişilere karşı cezai anlamda sorumlu tutulamayacağı anlamına gelmez. Aksine işveren, kendisi ile arasında bir iş ilişkisi bulunmayan kişilere karşı da cezai sorumlulukla karşılaşabilir. Ancak buradaki sorumlulukta işveren artık bu sıfatıyla değil, sadece suç işlemiş sıradan bir fail olarak değerlendirilmelidir. Zira eylemi ile ölüm ya da yaralanmasına sebep olduğu mağdur ile arasında bir iş ilişkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla suça konu olan eyleminin taksir sayılıp sayılmayacağı noktasında yapılacak değerlendirmede, onun bu sonucu öngörüp öngöremediği mutlaka incelenmelidir. Zaten onu işveren durumundan ayıran en önemli nokta da burasıdır. Yani fail, üçüncü kişinin uğrayacağı zararı öngörebiliyorsa, üçüncü kişinin kendi işçisi olup olmadığına bakılmaksızın sorumlu tutulabilmelidir. Buna karşın, mağdurun uğradığı zarar, failin öngörebileceği bir durumdan kaynaklanmıyorsa, salt zarara sebep olan eksikliğin iş sağlığı ve güven-

liği kurallarına aykırılık oluşturması, taksir için yeterli olmamalıdır. Aksi halde, işyerinde bazı iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almamış olsa da, yönetimi altındaki hiçbir personeli kazalanmamış bir işveren, salt anılan tedbirleri almamış olması sebebiyle dahi taksirli sayılabilecektir. Oysa bahsi geçen önlemlerin alınmamış olması, herhangi bir işçisi kazalanmadığı sürece işveren nezdinde sadece idari para cezasına neden olmakta, Türk Ceza Kanunu anlamında bir suç oluşturmamaktadır.

SONUÇ

İşverenlerin iş sağlığı ve güvenliği kurallarına aykırı davranışlarının yarattığı iş kazası ve meslek hastalıklarının neden olduğu sorumluluklardan biri de cezai niteliktedir. Türk Ceza Kanununa göre bu tür olaylar, taksirli ölüm ya da yaralama suçlarını oluşturmaktadır. İşverenlerin söz konusu cezai sorumluluklarına esas olan taksirli davranışlarının varlığı ve düzeyi, hukuk sistemimiz içinde iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına göre belirlenmektedir. Bununla birlikte işyerlerinde gerçekleşen

kazalardan, işverenin işçisi olmayan kişilerin de zarar görebilmeleri mümkündür. Bu tür olaylarda işverenlerin, zarar gören kişilere karşı işveren sıfatı taşıyor olmaları, yapılacak değerlendirmede önemli bir etki yaratacaktır. Zira işverenlerin kendi işçilerine yönelik bu tür eylemleri değerlendirilirken, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı ve orada getirilen yükümlülükler temel kriter durumundadır. Bu sebeple de olayda taksirli bir eyleminin olup olmadığı, işverenin ortaya çıkacak sonucu öngörebilmesine göre değil, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı ile getirilen yükümlülüğü ihlal düzeyine göre belirlenecektir. Diğer bir deyişle taksir, özel taksir kapsamında incelenecektir. Buna karşın söz konusu eylemden zarar gören üçüncü bir kişi olduğunda, işverenin bu sıfatı değerlendirmede dikkate alınamayacak, zarar veren eylemi sıradan bir failin taksir incelemesindeki unsurlara göre yapılacaktır. Bu durum, olayın genel taksir unsurlarına göre incelenmesine neden olacak ve failin üçüncü kişinin uğrayacağı zararı öngörebilmesinin mümkün olup olmadığı dikkate alınarak karara bağlanacaktır.

KAYNAKÇA

Akın, Levent (2008), İş Sağlığı ve Güvenliğinde İşverenin Cezai Sorumluluğu, TİSK Akademi, Mart, 210-231.

Artuk, Mehmet Emin/ Gökçen, Ahmet/ Yenidünya, A. Caner (2006), Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara.

Centel, Nur/ Zafer, Hamide/ Çakmak, Özlem (2006), Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul.

Çelik, Nuri (2008), İş Hukuku Dersleri, İstanbul.

Demirtaş, Timur (2007), Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara.

Ekonomi, Münir (1984), İş Hukuku, C.1, Ferdi İş Hukuku, İstanbul.

Keskin, Kadri (1994), Taksirle Ölüme ve Yaralanmaya Neden Olma, Ankara.

Özgenç, İzzet (2005), Türk Ceza Kanunu Şerhi, Genel Hükümler, Ankara.

Süzek, Sarper (2008), İş Hukuku, İstanbul.

Şen, Ersan (2006), Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, C.1, İstanbul.

Toroslu, Nevzat (2008), Ceza Hukuku, Genel Kısım, Ankara.

Tunçomağ, Kenan/ Centel, Tankut (2005), İş Hukukunun Esasları, İstanbul.

